

Ivor Karavanić, *Život neandertalaca*, Školska knjiga, Zagreb 2004., 177 str.

U izdanju Školske knjige izašla je 2004. godine knjiga autora Ivora Karavanića *Život neandertalaca*. Kao što sam autor navodi u uvodu (5-7), svrha knjige je predočenje glavnih spoznaja o životu neandertalaca do kojih se došlo znanstvenim analizama i rezultatima istraživanja u razdoblju od otprilike sto godina.

Život neandertalaca pravo je osvježeno u moru suhoparne stručne literature opterećene gomilom činjenica. Knjiga je vrijedan udžbenik, ali i izvor interesantnih i znanstveno dokazanih činjenica o neandertalcima koje ih ne prikazuju kao poluljudska bića, a također razbija već prihvaćene zablude i predrasude. Knjiga obiluje ilustracijama, kartama, fotografijama te vrijednim rekonstrukcijama života i izgleda neandertalaca što približava i olakšava razumijevanje daleke prošlosti. Dakle, knjiga osim što je bogata najnovijim i relevantnim informacijama s područja koje obrađuje, vrlo je interesantna i za nekoga tko se ne bavi arheologijom; naime, na vrlo moderan i praktičan način donosi pregled života neandertalaca, obuhvaćajući sva bitna područja – od njihove dobi, okoliša i prehrane do duhovnosti.

U poglavlju naslovljenom *Arheologija* (8-13) prikazana je podjela arheologije te su pomno objašnjeni pojmovi empirizma i dedukcije koji označuju dva različita pristupa prosudbi u arheologiji. Među ostalim, autor prikazuje i različite metode i tehnike arheoloških istraživanja tako da se i nestručni čitatelj može približiti toj znanosti u praksi.

U sljedećem poglavlju, *Prapovijest* (14-18), nalazi se definicija tog razdoblja, te podjela na kameno, brončano i željezno doba. Navode se svi relevantni znanstvenici koji su pridonijeli razvoju proučavanja tog razdoblja. Govori se i o začetcima prapovijesne arheologije u Hrvatskoj.

U poglavlju *Istraživanja paleolitičkih nalazišta u Hrvatskoj* (19-25) autor na početku govori o istraživanju krapinskog nalazišta i time o samom početku znanstvenog proučavanja paleolitika u Hrvatskoj. Ukratko je prikazan rad Dragutina Gorjanovića-Krambergera, čiji opus autor smatra multidisciplinarnim i antropološkim. Nakon toga spominju se još iskopavanja Stjepana Vukovića i Mirka Maleza, profesora Sveučilišta u Zagrebu, akademika i voditelja Zavoda za paleontologiju i geologiju kvartara HAZU.

Prije neandertalaca (26-38) poglavlje je u kojemu se obrađuje pitanje o postanku čovjeka, te se raspravlja o ranim hominidima, koji podrazumijevaju australopitecine, rod *homo* i prema nekim novijim istraživanjima još nekoliko rodova. Autor obrađuje i vrste *homo erectus* i *homo sapiens* te objašnjava važnost nakupišta kamenih rukotvorina za proučavanje tih vrsta i njihova razvoja. Tekst je popraćen rekonstrukcijama nekih od spomenutih vrsta te mnogim ilustracijama.

Vrijeme neandertalaca (39-43) bavi se objašnjenjem određivanja starosti relativnim i krometrijskim datiranjem dok se u poglavlju naslovljenom *Okoliš* (44-45) govori o više važnih klimatskih promjena tijekom paleolitika, izrazitih zahlađenja i njihovim posljedicama.

Pojava, sudbina i odlike neandertalaca (48-55) donosi zanimljive podatke o genima, fizičkom izgledu i anatomskoj prilagodbi životnim uvjetima. Još zanimljivije su jedinstvene rekonstrukcije i crteži u boji neandertalske djevojčice, žene i starca na temelju lubanja.

Poglavlje *Staništa* (56-57) sadržava mnogobrojne fotografije lokaliteta, kao na primjer francuske oblasti Dordogne u kojoj je velika koncentracija paleolitičkih nalazišta, te Vindije, Veternice, Mujine pećine itd. Jednako tako donosi i kartu glavnih srednjopaleolitičkih nalazišta u Hrvatskoj.

U poglavlju *Kamene rukotvorine* (68-99) detaljno je ilustracijama, fotografijom i tekstem prikazana tehnologija, proizvodnja te tehnološka analiza materijala s hrvatskih nalazišta. Vrlo su detaljne i korisne ilustracije oblutaka i alata neandertalaca te usporedbe različitih tipova. Pogotovo je detaljno obrađeno tipološko razvrstavanje alata koje je od iznimne važnosti za definiranje, prepoznavanje i klasifikaciju.

Koštane i drvene rukotvorine (100-106) poglavlje je koje na prethodno spomenuti način obrađuje koplja, drške i jednostavne šiljke, o kojima donosi podatke s područja Hrvatske. U sljedećem se poglavlju koje govori o svakodnevnom životu, naslovljenom *Pribavljanje hrane i prehrana* (107-113), obrađuju teorije o prehrani neandertalaca koje podrazumijevaju i spornu teoriju o neandertalcima lešinarima. Autor vrlo razumljivo, argumentirano i postupno objašnjava zašto nije moguće da su neandertalci bili samo lešinari te donosi zanimljive znanstvene dokaze u korist teorije da su bili lovci, dapače organizirani lovci, a to podrazumijeva određeni stupanj društvene organizacije i inteligencije, što većina znanstvenika nije bila sklona priznati. Jednako tako donošenjem podataka znanstvenih i laboratorijskih analiza baca novo svjetlo na prehranu te vrste.

U poglavlju *Duhovnost i simbolika* (114-130) autor raspravlja o neandertalcima kao o prvima u cjelokupnoj ljudskoj prošlosti koji su pokapali mrtve, obavljali rituale nad pokojnicima i služili se predmetima koji su imali simboličku namjenu. Navodi se zanimljiv podatak o sumnji na kanibalizam neandertalaca u Krapini.

U poglavlju *Kulturni kontekst zadnjih neandertalaca* (131-138) govori se o razdoblju prelaska iz srednjeg u gornji paleolitik te o pojavi modernih ljudi potvrđenoj najprije na afričkim nalazištima. Autor govori o različitim alatima kao sredstvu raspoznavanja stupnja razvijenosti neandertalskih skupina na različitim mjestima.

Nakon neandertalaca (139-147) poglavlje je o gornjem paleolitu te o različitim aspektima modernog ponašanja koje je čovjek dotad usvojio; posljednje poglavlje *Koliko smo različiti?* (148-152), govori o dostignuću i spoznaji o načinu života neandertalaca pomoću znanosti te o njihovim sličnostima, a ne različitostima prema današnjim ljudima.

Knjiga sadrži još i pojmovnik, kazalo i bibliografiju. Na kraju može se još jedino reći da je knjiga nezamjenjiv izvor svježih i modernih informacija i znanstvenog pristupa koji podrazumijeva znanstvenost i analitičnost, ali jednako tako i interdisciplinarnost i vrhunsku informiranost u novim znanstvenim metodama.

Vanja Skeledžija

Vicko Kapitanović, *Kršćanska arheologija*, Knjižnica zbornika Kačić: monografije, dokumenti, građa, sv. 44, Franjevačka provincija Presvetoga Otkupitelja: Zbornik Kačić, Split 2006., 285 str.

U izdanju Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja, Zbornik "Kačić" objavljena je knjiga/priručnik prof. dr. Vicka Kapitanovića, *Kršćanska arheologija*, koja ima opseg od 286 stranica. Glavni i odgovorni urednik je prof. Hrvatinić Gabrijel Jurišić, recenzenti akad. Nenad Cambi, dr. Emanuel Hoško, dr. Slavko Kovačić i akad. Franjo Šanjek, naši ugledni znanstvenici i istraživači antičke i srednjovjekovne hrvatske baštine koji su navedeni priručnik pohvalno ocijenili, a Senat Sveučilišta u Splitu svojom odlukom od 22. svibnja 2006. odobrio ga kao udžbenik namijenjen studentima Bogoslovnoga fakulteta u Splitu na kojemu prof. dr. Kapitanović već niz godina predaje taj kolegij.